

Oponentský posudek bakalářské práce

Anna Plasová: Tvorba a užití činitelských podstatných jmen ženského rodu v současné češtině a polštině (FF UK Praha 2012)

Bakalářská práce Anny Plasové je věnována problematice tvorby a užívání činitelských podstatných jmen ženského rodu v dnešní polštině, s přihlédnutím k situaci v současném jazyce českém. Už samotný výběr tématu práce suggeruje, že pozornost bude věnována i jevům na pohraničí jazykovědy a dalších společenskovedních oborů. Právě zvolený širší kontext poukazuje na autorčinu schopnost práce s primárním i sekundárním materiálem a informacemi z různých vědních oborů.

Práce Anny Plasové je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou. V první části práce prokazuje její autorka schopnost samostatné práce s dostupnou odbornou literaturou a existujícími teoretickými přístupy ke zvolené problematice. Cituje nejen polskou a českou literaturu, ale spolehlivě se orientuje i ve vybraných otázkách korpusové lingvistiky, genderové lingvistiky či v odborné terminologii. Přínosem je jistě i srovnání situace v českém a polském jazyce, jež může být ostatně přínosné i pro obdobné debaty v polském prostředí. O autorčině interdisciplinárním přístupu pak svědčí např. kapitola 2.3 Nerovnost a rovnoprávnost v jazyce, která i na řadě příkladů ukazuje možnosti (a omezení) užití generického maskulina či vstupu feministických teorií do jazykovědy v podobě úvah o genderové nevyváženosti jazyka a (případném) jazykovém sexismu. Synchronní perspektivu pak doplňuje perspektiva diachronní, rovněž ku prospěchu práce jako celku. Autorce přitom nedělá problém shrnutí analyzované tematiky ani případná polemika s vybranými názory.

V praktické části práce prezentuje Anna Plasová svůj výzkum realizovaný na korpusu textů z časopisu *Wysokie obcasy*, příloze deníku *Gazeta Wyborcza*. Všechny texty pocházejí z roku 2006 (jak uvádí autorka, nikoli náhodně – v tomto roce se v řadě polských periodik rozproutila živá diskuse na téma, které předložená bakalářská práce zpracovává). Autorka se přitom soustředila na vybraných osmnáct výrazů, většinu z nich věnuje samostatnou podkapitolu. Na zvolených konkrétních příkladech se jí přitom úspěšně podařilo představit ty zásadní fenomény, které tvorbu nomin feminativ ovlivňují (mj. míra společenské prestiže či omezení sémantického pole daného výrazu). V rámci analýzy vybraných výrazů výrazněji schází snad jen alespoň základní srovnání kontextů, v nichž se vyskytuje daný výraz, a kontextů, ve kterých vystupuje výraz konkurenční (např. *dyrektorka – pani dyrektor*). Tato „výtka“ však jistě nesnižuje hodnotu předložené práce (neboť zvolený korpus analyzovaných textů je ovlivněn mj. jistou redakční politikou novin a zadání bakalářské práce se nezaměřilo primárně na komparativní aspekt zvolené problematiky).

Dovolím si připojit několik konkrétnějších poznámek, byť z pozice člověka, který se zabývá otázkami genderu v oblasti literární vědy, nikoli lingvistiky:

Již v úvodu práce se autorka (zcela správně) zmiňuje o tom, že „samo pojmenování může ovlivňovat skutečnost“ (s. 10). U vědomí toho, že sama autorka práce na tento jev upozorňuje a je si vědoma překročení úzkých hranic striktně pojímané jazykovědy (viz

kapitola 2.2.1 Vztah gramatického rodu a biologického rodu), bych v tomto místě očekávala ucelenější zmínku o performativním aspektu užití jazyka (za všechny lze zmínit v polštině dostupnou publikaci Judith Butler *Walczące słowa* /Excitable Speech/, která reprezentuje onen širší, interdisciplinární přístup k problematice „ovlivňování skutečnosti“ skrze jazyk a jazyková pojmenování). Nutno však dodat, že sama autorka si je vědoma např. problematičnosti tezí řady jazykovědců týkajících se právě tzv. biologického rodu a jeho vlivu na jazykový systém (viz naznačená polemika se slovy Marty Nowosad-Bakalarczyk o pohlaví jakožto biologickém konceptu, s. 16) a využívá i zázemí feministicky orientované vědy.

Píše-li autorka v kapitole 2.3 o názoru Jany Valdové, podle níž je tzv. nepříznakové maskulinum pouhým mýtem, sama zmiňuje, že na toto téma existuje rozsáhlá a aktuální debata v německém jazykovém prostředí. Ostatně už dříve v textu se nabízelo sáhnout po německém příkladu (jakkoli jen v podobě ilustrace řečeného, neboť situace v německém jazyce není předmětem práce) – právě v německém jazykovém prostředí se v poslední době o genderové nevyváženosti jazyka hovoří (a místo užití tradičního maskulina, např. *student*, se stále častěji setkáváme se slovesnými adjektivy typu *studující*, s opisem *studentky a studenti* nebo s jiným druhem rodové neutralizace). Zajímavá, ale i problematická místa, jež se v rámci těchto úvah otevírají (např. genderově vyvážené vyjadřování versus ekonomičnost jazykového vyjadřování), ostatně naznačuje ve své práci i autorka sama a je si tedy dobře vědoma úskalí podobných diskusí (viz také autorkou uvedená konfrontace postojů J. Valdové a M. Łazińskiego, s. 22).

Na str. 25 (kapitola 2.4.1 Tvoření nomin feminativ v polštině) píše autorka o formantu -ica: „(...) zatímco formant -ica vzbuzuje naopak dojem pejorativní augmentizace...“ Přít se o to, zda výrazy jako „sekretarzycyca“, s nimiž se dnes můžeme setkat např. v některých feministických časopisech, jsou skutečně vnímány jako augmentativum, by jistě bylo debatou zabarvenou značně subjektivně. Bylo by však na místě upozornit na to, že podobné výrazy bývají samotnými mluvčími, kteří (nebo které?) je používají, hodnoceny odlišně a ne vždy pejorativně (podobně viz příklad „prezesa“ na s. 39). Ostatně podobný příklad by byl dobrým hlasem v polemice, o níž Anna Plasová ve své práci několikrát píše: jak příslušná nomina feminativa balancují na hraně akceptace jazykovými příručkami a praktickým užitím v hovorové řeči, tedy mezi kodifikovanou normou a praxí, která navíc často odráží jistý „politický postoj“ mluvčích (jak autorka správně poznamenává na s. 37).

Na závěr dodejme, že práce je pečlivě zpracována i po formální stránce. Vytknout lze snad jediné ojedinělé překlady a drobná formální přehlédnutí (viz např. s. 26, pozn. č. 19) či neuvedení zdroje jednotlivých příkladů, které autorka v praktické části práce uvádí.

Bakalářskou práci Anny Plasové považuji (nikoli *přes* uvedené drobné poznámky, ale *pro* její kvalitu) za velice zdařilou. Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji ohodnotit ji známkou „výborně“.

Mgr. Michala Benešová